

KALOCSAI FŐEGYHÁZMEGYEI LEVÉLTÁR

6300 Kalocsa, Szentháromság tér 1.

☎ 78/467-363, 30/602-2191

E-mail: archivum@asztrik.hu

<http://archivum.asztrik.hu>

Szám: L-10/2022.

Tárgy: 2021-es szakmai beszámoló

Szakmai beszámoló a levéltár 2021. évi működéséről és az intézmény 2022. évi terveiről

1.) Az állomány gyarapodása, mozgása, változásai

1.1.) Iratátvétel, gyarapodás

2021-ben nem vettünk át hivatali iratokat, állományunk csak egy vásárolt dokumentummal gyarapodott. Internetes aukción bukkant fel, és levéltáros kollégáink jelzésének köszönhetően sikerült megvásárolnunk azt a hártýára írt pápai oklevelet, melyet XIII. Leó pápa 1882. november 26-án adott ki a kalocsai Kiszeminárium kápolnája számára, teljes búcsút engedélyezve Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepére (márc. 25-re). A Kiszeminárium épületét Haynald Lajos érsek 1879-ben, az akkor lebontott, régi városi plébánia és templom helyén építtette, a papi hivatásgondozó intézmény 1880-ban kezdte meg működését. Kápolnája megőrizte a régi plébánia-templom titulását (Gyümölcsoltó Boldogasszony), és minden bizonnyal fontosnak tartották, hogy az új szakrális tér a környékbeli hívek számára is megközelíthető legyen (közvetlen, utcára nyíló bejárón keresztül). A Kiszeminárium működésével, történetével kapcsolatban intézményünk jelentős forrásanyagot őriz, ezt egészíti ki a megvásárolt oklevél, mely feltehetően az ingatlan államosítása után indult „vándorútra”.

A 2021-es, „járványos” esztendő sajnos az előző évhez hasonlóan nem volt alkalmas a személyes kapcsolatfelvételre a Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye oktatási intézményeivel, így ez a feladat továbbra is terv maradt. Arról kellene tájékozódunk, hogy az egyes helyszíneken milyen iratátvételi teendők várnak ránk, és milyen gyarapodás várható az 1990 után újraindult egyházi oktatási intézmények levéltárérett iratainak átvétele esetén.

1.2.) Kölcsönzés állományunkból

Levéltárunk 2021-ben feldolgozás céljából kölcsönözte Grósz József érsek 1958-1961 közötti iratait 0,75 ífm terjedelemben Kálmán Peregrin OFM plébános (Pasaréti Pádúai Szent Antal Plébánia) számára. Peregrin atya korábban az iratanyag 1956-1957-es részét már publikálta (Dokumentumok Grósz József kalocsai érsek hagyatékából 1956-1957. Szent István Társulat, Bp. 2011.), a feldolgozás most 1958-tól folytatódik.

Az év során ezen kívül csak a fenntartó Főegyházmegye intézményrendszerén belüli, gyűjteményi célú kölcsönzés fordult elő. A Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár részére továbbra is kölcsönöztük az Érseki Hivatal könyvtárra vonatkozó iratsorozatot (KFL.I.1.a. Bibliotheca 1758-1992, 7 doboz) feldolgozás és kutatás céljából.

2.) Állományvédelem, restaurálás

Az év során helyszíni állományvédelmi munkát végzett levéltárunkban az ArchivArt Könyvrestaurátor Műhely néhány munkatársa, Gy. Molnár Kerstin vezetésével. Megkezdődött tervtárunk módszeres áttekintése, az iratrendezések során aktákból kiemelt tervrajzok tisztítása, kihajtogatása, óvatos préselése, az esetleges szakadások javítása. 2021-ben 123 tervet sikerült így konzerválni, melyek húsz plébánia iratsorozataiból származnak, az egyes tételek külön védő palliumokba kerültek, és a továbbiakban A0-ás fém fiókos szekrényekben kapnak helyet.

Átmeneti raktári kapacitásunk növelése céljából tíz db könnyen mozgatható salgó polcot vásároltunk (méretük 180x90x40 cm), használatukat az Érseki Gazdasági Levéltárban folyó felújítási munkák (fűtés-korszerűsítés) kapcsán kezdtük meg, az ideiglenesen elköltöztetett állomány kapott rajta helyet. Év végére

elkészült az új központi-fűtés hálózat a raktárak egyik felében, és a közelmúltban meg is kezdte működését. A felújítási munka 2022-ben folytatódik.

3.) Feldolgozó munka (iratrendezés, segédletkészítés, digitalizálás)

3.1.) Tematikus kutatási segédlet készítése építés-felszerelés témában

A helytörténeti- és művészettörténeti kutatások gyakran a különféle épületek, építmények létrehozására és felújítására, ill. azok felszerelésére-berendezésére vonatkoznak (pl. tervek, árajánlatok, megrendelések, vásárlások, leltárak stb.) Hasonló iratokban gazdagnak mondható az Érseki Hivatal plébániai iratállománya (KFL.I.1.b.), mégis nehezen lelhetők fel ezek az akták speciális segédletek, mutatók nélkül. Elérhetőségükön igyekszünk javítani „építés, felszerelés” témában készült tematikus segédletünkkel, mely Excel-tábla formájában készül a feltárt iratok jellemző adataival (azonosító szám, dátum, irat jellegének meghatározása, említett művész vagy tervező stb. nevek felsorolásával). 2017-től kezdődően 108 plébánia és 3 egyházkormányzati iratsorozat főként 1867-1945 közötti anyagának feldolgozása történt meg az említett módon. *2021-ben 49 iratsorozat (plébánia) állományáról készült segédlet, a kapcsolódó Excel-tábla tételeinek száma megközelíti a tízezret.* A feltárt iratok képi digitalizálása is megtörtént, a képanyagot szerkesztés és méretezés után, terveink szerint 2022-ben tesszük elérhetővé honlapunkon, és emellett a segédlet-készítést is folytatjuk, s az 1867-1945 közötti plébániai iratanyagok feldolgozását várhatóan be is fejezzük.

3.2.) Digitalizált dokumentumaink gyarapodása

Az év során *106 ezer digitális képfelvétel készült levéltárunkban, főként plébániákra vonatkozó iratsorozataink közül válogattunk,* hogy ezzel is segítsük a népszerű helytörténeti- és családtörténeti kutatásokat. Házon kívüli, határon túli munkára most nem volt lehetőségünk a járvány-helyzet miatt. A következő állományokról készültek felvételek: plébániai, polgári kori általános iratok (44 plébánia, 67 ezer felvétel); építéssel-felszereléssel kapcsolatos akták 1867-1945 (49 plébánia, 37 ezer kép). A kalocsai Főszékesegyház 1869-1912 közötti iratairól több mint 2 ezer, a korábban fotózott állományok hiányainak pótlásaként 200 képfelvélet készítettünk.

A képi digitalizálás a segédletkészítési és iratrendezési munkákkal párhuzamosan, azokkal szoros összefüggésben haladt, mivel *valamennyi digitalizálási tevékenység rendszeres levéltáros teendőket feltételez* iratrendezés, megfelelő előkészítés és egyéb adminisztrációs feladatok terén.

2022-ben folytatni szeretnénk a fentebb említett, plébániai iratállományok digitalizálását, valamint a járványhelyzet miatt két éve szünetelő határon túli gyűjtőmunkát is, a néhai Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye történetének forrásairól.

4.) Kutató- és ügyfélszolgálat

2021-ben személyesen mindössze 10 kutatót fogadtunk Kalocsán, akik összesen 19 esetben kerestek fel bennünket. *A járvány-helyzet történelmi mélypontot okozott helyi forgalmunkban:* a személyes kutató- és ügyfélszolgálat március 8-tól két hónapon át szünetelt, s a forgalom utána is csekély maradt, a COVID hátrányos következményei sajnos még súlyosabbak voltak, mint 2020-ban. *Az interneten viszont kiemelkedő érdeklődést tapasztaltunk: e-kutatás szolgáltatásunkat 1080 regisztrált kutató vette igénybe, ők összesen 12.974 alkalommal használták kutatás céljából honlapunkat* (ez átlagosan, naponta 35,6 kutatást jelentett). A látogatójegyek és az e-kutatási regisztrációk összesített száma így 1090, s a kutatási esetek összesített végeredménye 12.993. *A kutatók ezer feletti száma korábban szinte „elképzелhetetlen” csúcscérték levéltárunk ötven éves működésében* (1972-ben kezdték meg a kutatónapló vezetését).

A 2020-as évhez hasonlóan 2021 végén (karácsony és újév között) 10+1 nyílt kutatónappal ünnepeltünk, ezzel az ingyenes kutatási lehetőséggel 578-an éltek, érezhetően nagy az igény, hogy e-kutatóink rendszeresen visszatérjenek, néhány adatnak utána nézzenek, ill. betekintve tájékozódjanak a gyarapodó digitális állományról és az új kutatási lehetőségekről. A hasonló akcióknak jelentős szerepe van az egész évre jellemző forgalomnövekedésében.

Az év során *73 alkalommal végeztünk adatkeresést ügyfeleink számára,* az ügyfélszolgálat, valamint szakmai kapcsolataink során *több mint 1800 digitális fájlt (jpg és pdf dokumentumokat) adtunk át*

levéltári forrásainkról, és 51 anyakönyvi kivonatot készítettünk. Tájékoztató- és ügyfélszolgálati munkánk során összesen több mint ezer levelet küldtünk válaszként, a különféle megkeresésekre.

5.) Szakmai kapcsolatok, publikációk, honlap

5.1.) Konferenciák, szakmai események

Az év során hét alkalommal vettünk részt szakmai konferenciákon-találkozókon, és összesen kilenc előadást tartottunk, az események részletezése a következő:

2021. június 28-30. között, Pannonhalmán rendezte éves vándorgyűlését és konferenciáját a Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE). A második napon, kedden került sor Lakatos Andor levéltárvezető előadására „*Köziratok a katolikus egyházi levéltárakban - tapasztalatok, problématerkép*” címmel.

2021. július 23-án, Kiskunhalason tartotta nyári szakmai találkozóját a Magyar Családtörténet-kutató Egyesület (MACSE) Bács-Kiskun megyei csoportja. A rendezvényen előadást tartott Lakatos Andor levéltárvezető is, bemutató a KFL Matricula-Historia-online szolgáltatásának kutatási lehetőségeit és eredményeit.

2021. szeptember 30-án részt vettünk a 14. Szabadkai Levéltári Napon, melynek téma-felvetése idén a következő volt: Kinek van szüksége a levéltárra? A nemzetközi levéltári konferencia helyszíne a szabadkai városháza impozáns nagyterme volt, a program részeként hangzott el Lakatos Andor levéltárvezető előadása „*Ki jut el a levéltárba? Kihez jut el a levéltár? Öt évtized kutatóforgalmának változásai Kalocsán (1972-2020)*” címmel.

A miskei Szent Mihály templom búcsújának egyik programjaként, 2021. október 1-jén tartottak előadást levéltárunk munkatársai *Szűz Mária tiszteletének emlékeiről*. A Főegyházmegye és a település örökségének felidézéséhez a levéltár korábban megjelent, Mária Enciklopédia c. kiadványa adott információs hátteret.

2021. november 16-án levéltárunk munkatársai két előadást tartottak a „Környezeti, gazdasági, társadalmi válságok. Kihívások és megoldások” című online konferencián, melyet a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozathoz kapcsolódva szervezett az MTA és a Tomori Pál Főiskola. A konferencia „Történeti válság és vizualitás” c. szekciójában hangzott el Lakatos Adél levéltáros előadása „*Neogótikus templomok a Bácskában, mint a demográfiai változások látványos jelei, emlékei*” címmel. Lakatos Andor levéltárvezető előadásának címe: „*Elnémuló harangok - a világháborús rekvirálás folyamata, hatásai a Kalocsa-Bácsi Főegyházmegyében (1914-1818)*” volt.

Családfakutatás az egyházi levéltárakban - források, szolgáltatások, adatbázisok címmel tartott találkozót a Bács-Kiskun megyei családfakutató csoport Kecskeméten, 2021. november 29-én. Lakatos Andor levéltárvezető (KFL) előadásában *az egyházi és az állami anyakönyvek fogalmának, szerepének és adattartalmának különbözőségeit ismertette*, majd a család- és helytörténeti kutatások szoros kapcsolatáról, az e-kutatás szolgáltatás topográfiai felépítéséről és az adatbázisok szerepéről-lehetőségeiről beszélt.

2021. december 9-én és 10-én, két napos nemzetközi konferenciát tartottak Szabadkán, a Szabadkai Városi Múzeum és a bajai Türr István Múzeum Historizmus a Bácskában c. projektjének részeként. A második nap témája a Historikus építészet és műemlékvédelem volt, a programon részt vett és előadást tartott Lakatos Adél levéltáros (KFL) is „*Neogótikus templomépítészet a Bácskában. A szabadkai Szent Rókus, Szent György és a kelebiai Szent Anna templomok bemutatása levéltári dokumentumok tükrében*” címmel.

5.2.) Publikációk

2021-ben levéltárunknak nem volt önálló kiadványa. Munkatársaink az év során hat tanulmányt publikáltak, ill. készítettek elő kiadásra, a következő kötetekben-szakfolyóiratokban:

- *Az újvidéki Világosító Szent Gergelynek szentelt örmény templom története*. In: BÁCORSZÁG - VAJDASÁGI HONISMERETI SZEMLE: 94 pp. 48-59., 11 p. 2021. (L. Adél)
- *Adalékok egy koronázási relikvia történetéhez: Zita királyné trónszéke*. In: Glässer, Norbert; Mód, László; Varga, Norbert; Zima, András; Beke, Zsolt (szerk.) "Fogadd a koronát...": Ünnepe és válság,

hagyományok és reformkoncepciók. Szeged, Magyarország: Solymossy Sándor Egyesület, MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport (2021) 424 p. pp. 367-378., 11 p. (L. Adél)

- *A magyar missziós tavasz legszebb virága. A Miasszonyunkról Nevezett Kalocsai Iskolanővérek tamingi missziójának története (1926-1950)*. Közlésre leadva a Földrajzi Múzeumi Tanulmányok. Magyar misszionáriusok hat világrészen c. konferencia-kötetbe (L.Adél)
- *Az Árkádia-mozgalom hatásai báró Patachich Ádám életében (1716-1784)*. Közlésre leadva a Filozófia-Vallás-Művészet a 18. században c. konferencia-kötetbe (L.Adél)
- *„Trianon árnyékában”*. A *Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye átalakulása (1918-1923)*. Közlésre leadva a METEM Trianon és az egyházak tanulmánykötetbe, várható megjelenés 2022 elején. (L. Andor)
- *Haynald Lajos, Császka György, Városov Gyula, Várady Lipót Árpád*. Négy érsek-életrajzi szócikk leadva püspöklexikon számára, várható megjelenés 2022-ben. (L.Andor)

5.3.) Honlapunk működése, egyéb szakmai tevékenységek

Digitalizált dokumentumaink böngészése honlapunkon lehetséges, e-kutatás szolgáltatásunkat regisztrált kutatók veszik igénybe. A levéltár honlapja a legfontosabb kutatási segédlet és a leghatékonyabb információs csatorna számunkra (<https://archivum.asztrik.hu>). *Az év során a honlapon 20 cikkel-hírrrel jelentkeztünk, 7 tanulmányt és előadás-vázlatot közöltünk*, és havonta frissítettük e-kutatói statisztikánkat. *2021-ben az e-archivum kutatható tartalmát 162 ezer képfelvétellel bővítettük, az elérhető digitalizált dokumentumok felvételszáma megközelíti az 1,8 milliót*. A feltöltött anyagok: 123 plébániai iratsorozat építés-felszerelés témában (128 ezer kép); 25 plébánia feudális kori népesség-összeírásai (11 ezer kép); feudális kori, fellebbviteli perek iratai 15 egyházmegyéből (23 ezer kép).

Az év utolsó hónapjában kezdte meg működését honlapunkon levéltárunk *Történeti sematizmus adatbázisa* (<https://archivum.asztrik.hu/kflts/>). Az adatbázis célja, hogy a sematizmus-jellegű információkat, a plébániák, egyházszerkezet és az egyházi személyek adatait-tartalmait hatékonyabban kezelhessük, keresésüket megkönnyítsük. A munkát a plébániák és a templomok adatlapjainak felvételével kezdtük, egyelőre a néhai Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye területére vonatkozóan, de a jövőben a Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye egészét (az 1993 előtt a Váci Püspökséghez tartozó részeket is) szeretnénk feldolgozni.

Szintén az év vége felé láttunk hozzá *I. világháborús holtányilvánítási adatbázisunk* felépítéséhez, melynek megvalósítása áthúzódik a 2022. évre. Forrását a háborús holtányilvánítási peres akták adják, melyek közel kétezer eltűnt személyt érintenek. A perek leírását és digitális fényképeit 2015-ben publikáltuk honlapunkon, azóta több feldolgozás is született az anyag segítségével. 2021-ben pl. az MNL Országos Levéltárában mutatták be Molnár Tibor zentai levéltáros könyvét *„In nomine Domini! A Kalocsai Érseki Szentszék által egyházilag holtá nyilvánított első világháborús bácskai katonák adattára.”* címmel. Levéltárunkban az elmúlt években elkészült a perekhez kapcsolódó tanúvallomások átírása (több mint ötezer bajtársi visszaemlékezés szövege), ezen kívül életrajzi kutatásokat is végeztünk az eltűnt személyek anyakönyvi (keresztelési, házasságkötési) adatainak keresésével, mindezekkel gazdagítani kívánjuk a holtányilvánítási adatbázist, mely reményeink szerint tovább segíti majd az első világháborús kutatásokat, a háború eseményeinek-vesztéseinek és hatásainak feldolgozását.

2022. december 21-én éjjel, biztonsági mentés közben leállt és tönkrement internetes szolgáltató szerverünk egyik merevlemeze, melyen a honlap-adatbázisok működtek. E-kutatás szolgáltatásunk, honlapunk és adatbázisaink egy napon át nem voltak elérhetők, a honlap működése december 23-án hajnalban állt helyre, de bizonyos károk elhárítása (pl. elvesztett képállományok újrafeltöltése, pótlása, a Kalocsa és szállásai adatbázis telepítése) az újévre maradt, részben jelenleg is folyik.

A levéltár vezetője az előző évekhez hasonlóan, az EMMI megbízásából, munkaköri kötelezettségein kívül levéltári szakfelügyelőként is tevékenykedett, s az év során hat látogatást tett más egyházi levéltárakban. Szintén munkaköri kötelezettségein kívül vett részt a Tomori Pál Főiskola szabadbölcész levelezős képzésében.

6.) A működés személyi- és tárgyi feltételei, pályázatok-támogatások

6.1.) Személyi feltételek

Működésünk személyi feltételei 2021-ben változatlanok voltak, levéltárunk három főállású és két részmunkaidős (heti 20 órás) dolgozóval működött, továbbá pályázati feladataink kapcsán egy megbízási díjas, külső digitalizáló munkatársat is alkalmaztunk. A levéltáros teendőket, szakmai feladatokat főállású munkatársak, a képi digitalizálással járó technikai feladatokat részmunkaidős, ill. megbízási díjas dolgozóink végzik.

6.2.) Tárgyi eszközeink

Számítógépes munkaállomásainkat fokozatosan cseréljük-fejlesztjük, múlt évben egy új Noteboook számítógépet (Acer Aspire 5 A515) vásároltunk, és *folytattuk szoftvereink előző évben megkezdett cseréjét is*, mivel a régi eszközeinken még Windows 7 operációs rendszert és MS Office 2003-at alkalmaztunk. A fejlesztéshez 2 db Win10 pro és 5 db MS Office 2019 szoftvert vásároltunk, és telepítettünk irodai célú eszközeinkre, melyeken így a széles körben elterjedt fájl-formátumokkal dolgozunk. Fotózásra használt, régi munkaállomásainkon továbbra is Win7 operációs rendszer és 2003-as MS Office változatok üzemelnek.

Az év során két Nikon D90 típusú fényképezőgépünket kellett javíttatnunk, a szerviz díja összesen 125 eFt volt. Ezen kívül két meghibásodott winchestert kellett cserélnünk és a digitalizált képfájlok mozgatásához két külső merevlemezt (2x 2TB) is vettünk.

6.3.) Pályázatok, támogatások

2021-ben az *Emberi Erőforrások Minisztériuma* nyilvános magánlevéltári támogatásként 1.420 eFt-tal segítette szakmai feladataink megvalósítását (az iratrendező- és segédletkészítő munkálatainkhoz kapcsolódó képi digitalizálást, a helyszíni állományvédelmi munkát, valamint honlapunk programozását). Az *MVM Paksi Atomerőmű* 500 eFt-tal, a Probat Research (Magyar Örökös Kutató Iroda) Kft. 300 eFt-tal támogatta e-kutatás tartalomszolgáltatásunk fejlesztését.

A fenti támogatások összege 2,2 mFt volt, intézményünk szolgáltatási bevételei (e-kutatói regisztrációs díjak, kiadványok értékesítése) pedig meghaladták a 2,7 mFt-ot. *2021-ben a tevékenységünkhöz elnyert támogatások és saját bevételeink végösszege 4,9 millió forint volt*, az említett források költségvetési kiadásaink 25%-át adták, vagyis jelentős módon segítették levéltárunk működését és szakmai céljaink megvalósítását.

Tisztelettel:

Kalocsa, 2022. január 31.

Lakatos Andor (PhD)
levéltárvezető